

מחשבה קצרה על הדף

הרב יחזקאל הרטמן

SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

גישת דף מז

מעשה דריש לקיש

הובא כאן המעשה בריש לקיש שמכר עצמו ללודים אוכלי אדם וכו', ע"ש כל המעשה.

וצ"ב מהו עומק הענין.

המהר"ל מבאר על דרך הפשט, שריש לקיש הפיל עצמו לידי אותם רשעים כדי שמתוך כך יצליח להורגם לתועלת האנשים שסבלו מהם.

רבי צדוק הכהן (תקנת השבין אות י) מאריך אודות מעשה זה, ומייסד שכל מעשי הליסטות שעשה ריש לקיש לפני שחזר בתשובה, הכל היה לתועלת ולתיקון ולבער הקוצים מן הכרם. אך לאחר מעשה, לא היה ריש לקיש בטוח לגמרי שהדברים נעשו לצורך תיקון. ובכדי לברר דבר זה מסר עצמו ללודאים, מתוך חשבון - שאם הקב"ה יסייע לו לצאת משם בחיים, סימן שהכל היה לרצון לפני ה'. ואם היה חסרון במה שעשה, לא יינצל, ומיתתו תהיה כפרתו.

[ואפשר לצרף דברי המהר"ל הנ"ל, שהוא בא לעשות כפרה זו באמצעות זה שינסה להועיל לעולם ולהרוג את הליסטים].

ולא התבאר בדבריהם מה ענין החיותא ופלגא (מכה וחצי מכה), והשיחה שלו עם הליסטים.

הבעש"ט ביאר, והובא בכמה ספרים ובספר בעש"ט פרשת בראשית, דעומק ענין זה הוא כנגד היצר הרע, כשריש לקיש מסר עצמו ללודאים, הכוונה ליצר הרע, שמנסה להרוג את נפש האדם ולהורידו לבאר שחת.

הפיל עצמו ללודאים, היינו שבא להתגבר על יצרו שפיתה אותו ללכת אחרי עונג רע ומר, וזה שנתן מכה, שהתגבר על יצרו הרע והרגו. אבל כאשר אדם מתגבר על היצר, נשארת בלבו גאווה, שהצליח במשימה זו. זה נקרא חצי מכה. המכה השלימה היא להרוג את כוחות הקליפה הגמורה, והחצי מכה היא למנוע את הגאווה. גאווה זו אינה פסולה לגמרי, שהרי היא הנותנת את העוז לאדם להתגבר על יצרו, אבל יש בה רע ולכן היא נקראת "חצי מכה", וזהו חלק מקליפת נוגה שהוא ערוב טוב ורע. וכך כתב: "וזהו הדרך הנכון, מתחילה כשמתגרין בו ג' קליפות הטמאות, צריך לפרוש עצמו מכל וכל מתאוות עוה"ז בסיגופים ותעניות הרבה, עד שממית כח הרע, וזהו 'חיותא'. וכשכבר המית כח הרע יתנהג בדרך הממוצע, באהבת ישראל ובהכנעה, ויחזיר חציו הטוב של נוגה אל הקדושה על פי דרך התורה וחציו יודחה, וזהו 'ופלגא'".

גם החתם סופר לומד שאותם לודאים אוכלי אדם הם רמז ליצה"ר שמפתה את האדם ללכת אחרי מעדניו כדי שאח"כ יאכל את

בשרו. ואת ענין המכה והחצי מכה, ביאר כך:

שהלא נתבאר בברכות (ה, א) שיש ב' דרכים להתגבר על היצה"ר: (א) ע"י תורה וקריאת שמע, ודרך זו מעניקה התגברות מוחלטת, וזה מכונה כאן מכה שלימה. (ב) יזכיר לו יום המיתתו, אך אין זו התגברות שלימה, וזה נקרא חצי מכה.

אדם רגיל צריך לשלב בין העצות הללו. אמנם ריש לקיש היה די לו בכוח ההתגברות ע"י תורה וק"ש, ולא הוצרך להזכיר יום המיתתו. ומביא בשם ההפלאה לבאר בכך מה שאמר יצחק אבינו "הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי", היינו שמעולם לא הייתי צריך להזכיר לעצמי את יום המיתתו, כי התגברתי על היצה"ר ע"י תורה ותפילה. וזה הביאור כאן, ר"ל היה לו מכה וחצי מכה באמתחתו, כלומר ב' דרכים להתגבר על היצר, אבל אחרי המכה כבר לא היה צריך את החצי מכה.

דף מח

קנין פירות בקנין הגוף

נחלקו ריו"ח וריש לקיש אם קנין פירות קנין הגוף. ומסקינן שרבי יוחנן מוכרח לסבור שקנין פירות כקה"ג, דאם לא כן "לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש", שכיון שסובר במקום אחר דאין ברירה ואחים שחלקו לקוחות הן, לא יהיה שייך להביא ביכורים ולקרוא אלא בבן יחיד אחר בן יחיד עד יהושע בן נון.

וראשית נעמוד מה הביאור במשפט "לא מצא ידיו ורגליו בביהמ"ד"? הבה יהיודע (עירובין נ"ד) מבאר שיש שתי צורות בלימוד התורה: (א) גירסא. 'סיני'. וזה כנגד רגליים, שהגירסא והידיעה מעמידים את האדם על רגליו, כדוגמת ממונו של אדם שמעמידו על רגליו. (ב) הבנה. 'עוקר הרים'. וזה כנגד ידיים, שהאדם מפלפל עם ידיו. וכשאומרים "לא מצא ידיו ורגליו", הפירוש הוא שאין הדברים מתיישבים לא עם סברת התורה ולא עם ידיעת התורה.

התוס' מקשה שהרי פסקינן כריש לקיש דקנין פירות לאו קנין הגוף, ומאידך פסקינן דאין ברירה, ונמצא שלפי פסק ההלכה לא מצאנו ידיו ורגליו.

בתירוצי הא' כתבו שאף שבדרך כלל ק"פ כקה"ג, לגבי ירושה אנו מודים שכקנין הגוף דמי.

ומבאר בזה האמרי אמת (כי תבא תרע"ז) בשם המגיד מקו"ניץ - על דרך הדרוש והחסידות - ששתי הבחינות קנין פירות וקנין הגוף הן ב' המדרגות 'צדיק' ו'בעל תשובה'. וביאר בכך את דברי התוס' הנ"ל: "קנין פירות הוא בחינת צדיק כענין שכתוב פרי צדיק עץ חיים. ואיתא דחלוקת האחין ענין הירושה הוא המשכת הכוח

ר"ע, מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח וכו", דהרי מצינו שרבי יהודה לא דריש טעמא דקרא. ומיישב הפנ"י דרך במקום שיש נפק"מ לדינא נחלקו, ושם לא באו להוציא נפק"מ מהטעם, ובזה לכו"ע דרשינן.

ובגליוני הש"ס כאן ציין לפנ"י, ותמה עליו שלא הביא את התוס' כאן שכבר כתבו כן.

אך לאמור, מה שחידש הפנ"י שכשאין נפק"מ לכו"ע דרשינן טעמא דקרא, אינו בהכרח כתוב בתוס', שכן לפי הבנת השבו"י כוונת התוס' שכשאין נפקותא לכו"ע לא דרשינן. מובן אפוא שהפנ"י תלה חידוש זה בעצמו.

ובאמת שלפי דרך בעלי המחשבה, פשוט שצריך לדרוש טעמא דקרא, כל שאין נפק"מ לדינא. וכן מבואר ברמב"ם (סוף הל' מעילה) "ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה ולידע סוף ענינם כפי כוחו", ובמקום אחר (סוף הל' תמורה) "אע"פ שכל חוקי התורה גזירות הם כמו שביארנו בסוף מעילה, ראוי להתבונן בהם וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם תן לו טעם". וזה הביאור בעומק של "נעשה ונשמע", דהיינו שנעשה גם בלי להבין, אך אחרי כן ננסה להבין, וכל אדם מוטל עליו לנסות להבין טעמא דקרא לפי כוחו.

דף ג

אברם חוזאה

בסוגיין מובא אמורא בשם "אברם חוזאה". המהר"צ חיות מביא שבספר סדר הדורות כתב שצריך לגרוס "אבימי חוזאה". וביאר שהוקשה לו ממה שלמדנו בסוף פ"ק דברכות (יג, א) כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה, על כן תיקן את השם.

ומציין לספר בית שמואל על השו"ע (שמות אנשים אות אל"ף) שבזמננו כל שם 'אברם' נקרא ע"ש אברהם אבינו, ומפני זה כותבין בגט אברהם מלא בה"א. ובכל זאת סיים בשם הרש"ל אם יש קבלה שאיש זה נקרא שמו אברם ולא אברהם מפני איזו סיבה, אזי כותבין גם היום שם אברם. ואולי גם באברם חוזאה היה איזה סיבה לקריאת שמו אברם בדווקא.

השדי חמד (מערכת כ כלל פג) מביא דיון בנושא זה. האם יש איסור עשה לקרוא לאדם ששמו אברהם 'אברם', או שהאיסור רק במי שקורא לאברהם אבינו אברם. ומביא מספר טיב גיטין שהאיסור לקרוא לאדם אברם במקום אברהם הוא על כל מי שנקרא ע"ש אברהם אבינו. אך בספר דברי מנחם בשם הרב אורות אליהם כתב שרק לאברהם אבינו עצמו אין לקרוא בלא ה"א. והשד"ח אומר שנראה שצדקו דברי הרב אורות אליהם, מכוח הגמ' דילן, ומציין למהר"צ חיות.

ובאמת יש לדון אם 'אברם חוזאה' נקרא ע"ש אברהם אבינו, או שזהו שם מקורי.

וראה מש"כ החיד"א בשם הגדולים (מערכה א אות לג) "וראה זה

מהאבות, ולכן אף דבכל מקום קיי"ל כריש לקיש, אבל בענין האחין שחלקו לכו"ע ק"פ כקה"ג דמי, שכל איש ישראל יש לו חלק בקנין פירות של הצדיק". ואינו מרחיב להסביר. וכמו"כ לא מצאתי היכן מופיעים דברי המגיד מקוז'ניץ במקורם.

אמנם מצאתי בספר עטרת ישועה (דז'יקוב) בליקוטים לספר דברים, שמבאר דבר נפלא:

'קנין פירות' היינו מה שקורה בעוה"ז, כמו שנאמר "אוכל פירותיהן בעוה"ז". 'קנין הגוף' הוא בחינת העוה"ב, שם עיקר השכר והקיום. ר' יוחנן הוא צדיק מעיקרא. ריש לקיש בתחילה היה לסטים, ולאחר מכן היה בעל תשובה. ר' יוחנן ס"ל ק"פ כקה"ג, שאפשר להשתמש בעוה"ז (-פירות) לתורה ומצוות ולהפיק ממנו עוה"ב (-גוף). אבל ריש לקיש מסתכל על העוה"ז, ורואה את הסכנות הרוחניות והנסיגות, ומבין שצריך להזהר בעוה"ז, כי עלול האדם ליפול ולא להגיע ממנו לעוה"ב.

אנו פוסקים כריש לקיש, שבדרך כלל רוב עם ישראל אינם צדיקים מעיקרא, ויש לכל אחד נקודות של בעל תשובה.

אולם כשמגיעים לירושה, שהיא החיבור לדורות הקודמים, בזה כל יהודי שייך לבחינת ה"צדיק מעיקרא". הזכות אבות מחברת אותו למקור הטהור והשלם.

זה ביאור דברי האמרי אמת שביירושה אנו פוסקים כר' יוחנן שקנין פירות כקה"ג.

ויש להוסיף לפי"ז, שלא לחינם נוקטים כאן לשון "מצא ידיו ורגליו", שברא כרעא דאבוה, שממשיך את דרך האבות. וכן הידיים הם התפשטות של האדם החוצה, וכך הבנים מביאים להתפשטות האבות הלאה.

דף מט

דריש טעמא דקרא

התוס' מבארים שהמחלוקת אם דורשים טעמא דקרא, היא כאשר יש נפק"מ מהטעם. כגון באיסור לחבול בגד אלמנה, שנחלקו אם מותר לחבול בגד אלמנה עשירה. וכן בסוגיין שהטעם משליך על ההלכה אם בדניק שיימינן או בדמזיק שיימינן.

האחרונים דנו, מובא בשדי חמד (מערכת ט כלל טז), מה הביאור בדברי התוס'. האם כשאין נפקא מינה לדינא, לכו"ע דרשינן טעמא דקרא, וכך לומד הפרי חדש; או להיפך - דאז לכו"ע לא דרשינן טעמא דקרא, וכך לומד השבט יעקב [ובזה מבאר את הגמ' כאן שרק לגבי אם במזיק שיימינן או בדניק הביאו טעמא דקרא, ומדוע לא הובא טעמא דקרא לגבי לשלם ממטיב? אלא שבזה כ"ע מודים שמשלמים ממטיב וא"כ אין נפקא מינה בטעמא דקרא]. וכן לומד המנחת חינוך.

הפנ"י (ר"ה טז, א) מקשה על הגמ' שם "רבי יהודה אומר משם

שאינו יונק מהקדושה. לא ניתן קיום למשהו שכולו רע. חייב שיהיה חיבור לקצת אמת.

זה הביאור הפשוט במה שכתוב בגמ' בשבת (קד, א) 'קושטא קאי שיקרא לא קאי', בעולם לא יכול להיות שקר גמור, כל שקר מעורבב בו אמת שצריכה להתגלות. יש כאן את האמת שהושלכה ארצה בתוך השקר, כדי שיהיה אמת מארץ תצמח. מתוך הרע יעלה גילוי של הקב"ה בעולם.

זה ביאור הגמ' כאן, הלווה לא יכול להעיז ולכפור לגמרי, זה נגד הטבע האנושי. הוא לא בנוי באופן שכולו שקר. אין לו חיות במקום שכולו רע ושקר. לכן לכפור הכל אין אפשרות, ורק להיות בערוב של אמת ושקר, שייך. לכפור במקצת ולהודות במקצת.

דף זה נלמד ב"ז בתמוז. כתוב בפסוק "כל רדפיה השיגוה בין המצרים", ובספרי חסידות מובא לרמז "כל רודף י-ה" יכול להשיג אותו בין המצרים. שכל מי שרודף אחר קרבת ה', מצליח להשיג אותו בין המצרים. בזמן שיש חורבן לכלל ישראל, זו הזדמנות להתקרב לה'. דוקא מתוך החורבנות באה הגאולה. בכל רע יש אמת שצומחת ממנו. זה היסוד שרואים כאן. אין רע גמור. כל דבר שיש בעולמנו, הגם שנראה לגמרי שקר, מתוכו צריך לצאת דבר טוב.

דף נב

בעס בערב שבת

הגמ' מספרת על שני אנשים שהשטן היה מתגרה בהם בכל ערב שבת בין השמשות והיו מתקוטטים. רבי מאיר נקלע לשם, התעכב שם שלוש שבתות (-חזקה) ועשה שלום ביניהם. אז שמע את השטן מתאונן שרבי מאיר גירש אותו מבית זה.

החיד"א בספרו מורה באצבע (אות קמ) כתב שבהעלות המנחה בערב שב"ק, הוא עת מסוכן למחלוקת בין איש לאשתו ובין המשרתים בבית, והרבה טורח הסט"א בזה לחרחר ריב. וציינו שם לגמרא כאן.

מוסיף החיד"א ואומר, האיש הירא יכוף יצרו ולא יעורר שום מחלוקת והקפדה ואדרבה יבקש שלום.

וכתב הבן איש חי (פרשת וירא) שכאשר אדם מרגיש צורך להשיב מריבה על דבר קלקלה שעשו בני ביתו, הגורם לכך הוא עצת היצר, ורצון השטן לגרור מריבה בערב שבת דייקא. וישים בלבבו שמה שגור לאנשי ביתו להתקוטט עמו אינן אנשי ביתו כלל אלא השטן המחפש תחבולות להביא לידי קטטה בזמן ההוא.

המשנ"ב (סי' רסב, ט) כתב בשם המקובלים שייזהר אדם מאד שלא תהיה שום מחלוקת בשבת ובפרט בין איש לאשתו, ומציין המקור מהגמ' דילן.

כלומר בגמ' שלנו רואים שהשטן טורח מאד להביא למריבה בע"ש בין השמשות, שייכנסו לשבת מתוך מריבה.

חדש שלא מצינו בתנאים שבמשנה והברייתא תנא ששמו אברהם, וגם באמוראים לא מצאתי כעת בספר יוחסין, כי אם באמוראים מייתי תני אברם... גם שם יצחק בתנאים אין מי ששמו יצחק... ובאמוראים הרבה יש ששם יצחק. ובשם יעקב יש זכר במשנה ובברייתא והרבה בש"ס. ולא ביאר החיד"א טעם הדברים, אך עכ"פ נמצינו למדים שהשם אברהם אינו מופיע בש"ס שלנו.

ואפשר לומר שכאשר אנו רואים אמורא שנקרא 'אברם' בוודאי שלא נקרא ע"ש אברהם אבינו, שהרי לא מצינו אף אחד שנקרא על שמו. וא"כ ששם זה הוא מקורי, בוודאי שאפשר לקרוא לו בלי ה"א. אבל האמת היא שהמהר"צ חיות בסוף דבריו עומד על כך שלא מצינו בזמן התנאים והאמוראים שנקראו על שם אבותינו - אהרן, גד, אשר, דוד, שלמה. וכתב "ובלא ספק דרך מקרה קרה שלא היו חכמים בזמניהם שיהיו נקראים בשם זה, או שלא היה לחז"ל לספר מאנשי זמנם אשר היה שמם כן, כמו שמצינו (קידושין ל.) זבולון בן דן... צא ולמד גם על שאר שמות שלא נזכרו במשנה ותלמוד שאינו בכוונה אלא ע"פ מקרה". ולכאורה הוא דוחה נקודה זו של החיד"א ששמות אלו נעלמו מהש"ס בדוקא.

דף נא

מודה במקצת

"מפני מה אמרה תורה מודה במקצת הטענה יישוב, חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו. והאי בכוליה בעי למכפריה, והאי דלא כפריה משום דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו" וכו'.

דברי הגמ' כאן מרמזים על יסוד חשוב שמוזכר אצל רבותינו, ונביא מה ששמענו בשם מו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל.

המדרש (בראשית רבה ח, ה) מספר שבבריתא העולם הקב"ה התייעץ עם המידות השונות האם לברוא אדם.

"אמר רבי סימון: בשעה שבא הקדוש ברוך הוא לבראת את אדם הראשון, נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים, וחבורות חבורות. מהם אומרים אל יִבְרָא, ומהם אומרים יִבְרָא, הדא הוא דכתיב חֲסֵד וְאֱמֶת נִפְגָּשׁוּ, צָדִיק וְשָׁלוֹם נִשְׁקָו. חסד אומר: יִבְרָא, שהוא גומל חסדים. ואמת אומר: אל יִבְרָא, שכולו שקרים. צדק אומר: יִבְרָא, שהוא עושה צדקות. שלום אומר: אל יִבְרָא, דכוליה קטטה. מה עשה הקב"ה, נטל אמת והשליכו לארץ, הדא הוא דכתיב וְתִשְׁלַךְ אֶמֶת אֶרְצָה. אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבון העולמים, מה אתה מבזה תכסיס אלטיכסייה שלך, תעלה אמת מן הארץ, הדא הוא דכתיב אֶמֶת מֵאֶרֶץ תִּצָּמַח".

מבארים רבותינו: העולם צריך לגלות את הקב"ה. חותמו של הקב"ה אמת, ולא שייך שיהיה שקר בעולמו של הקב"ה. כל השקר שכן יש בעולם, והרע והטומאה, מתוכם מוכרח לבוא גילוי של אמת. נכון זה עולם של שקר, אבל אמת מארץ תצמח, מתוך השקר יבוא גילוי של אמת. ומתחבר דבר זה לדברי האריז"ל שאין כוח טומאה בעולם

בתורה שבעל פה, ולא בתורה עצמה, שכן אין לו התגלות בעולם הזה. ואלו דברי החת"ס שמ"מ אין חסרון של איש את רעהו חיים בלעו כי יש כח ביד חכמים לעצור דבר זה, אבל מ"מ מצד דיני התורה והתגלות האיסורים בעולם אין מקום שנזק שאינו ניכר יהיה היזק.

דף נד

חמירא להו שביעית

הגמ' מוכיחה שבאתריה דרבי יהודה חמירא להו שביעית, מאותו מעשה דההוא דאמר ליה לחבריה דייר בר דיירתיה (גר בן גיורת), והוא השיב לו: אנא לא אכלי פירי דשביעית כוותך. כלומר אתה אוכל פירות שביעית באיסור, ואני לא.

צריך ביאור מה פשר אותו דו שיח, מה הקשר בין הטענות של אותם אנשים.

רבי יוסף עינגל בבית האוצר (מערכה א ח כלל יב) מקדים לבאר מה הוא הלשון שנקראו הגויים "אחרים", ומבאר ע"פ דברי הספרי פרשת עקב על הכתוב 'ועבדתם אלהים אחרים' - "למה נקרא שמם אלהים אחרים, שעושין את עובדיהן אחרים". והנה גם מי שמחלל שבת נקרא בכינוי זה 'אחרים' משום שמחלל שבת כעובד עבודה זרה, כמו גוי. השבת מגדירה את 'ענין הישראליות'. המחלל שבת בפרהסיא יוצא מכלל הישראליות. ומביא את הזוהר ברעיא מהימנא שהשבת היא "כלל דאורייתא". המבדיל והמחלק בין ישראל לעמים הוא השבת. מי שאינו שומר שבת, במידה מסויימת אינו יהודי גמור. ומבאר שגוי יכול לקיים כל המצוות כולם, אבל אם שמר שבת חייב מיתה, זהו המחלק בין ישראל לעמים.

הרמ"ע מפאנו בתשובה כתב שהסיבה שמזכירים 'מקדש ישראל' בהבדלה, שהיתה הוה אמינא לומר שכשיצאת שבת אולי ח"ו מאבדים את קדושת ישראל, קמ"ל שיש קדושת ישראל בימות החול. הרי עד כמה דבוקים הדברים זה בזה.

ומבאר הבית האוצר שלכן אלישע בן אבויה נקרא 'אחר' על כך שחילל שבת בפרהסיא (כמבו' בחגיגה דף טו, א).

ומצינו בירושלמי (תענית פרק ב) שמכנה למי שמחלל את השמיטה בשם 'אחרים', ומבאר הבית האוצר ע"פ התורת כהנים (ריש פרשת בהר) שכשם שנאמר בשבת בראשית 'שבת לה', כך נאמר בשביעית. ומבואר היטב הירושלמי שמי שאינו מקיים שמיטה נקרא אחרים, כעין המחלל שבת.

ובכך מבאר את הגמ' דילן. האיש הראשון בא לבזות את חבריו שהוא גר בן גיורת, כלומר חסר לו בשורש היהדות, והלה השיב לו ממין הטענה, אני עדיף ממך שאתה לא שומר שמיטה ואני כן, ששמיטה הוא ענין השייך לנקודת היהדות. וא"כ אומר לו, נכון שאני גר אבל עכ"פ עתה אני מחובר לגמרי ליהדות, לעומת זאת אתה שישאל הינך, חסר לך את עיקר עניין היהדות.

וביארנו בזה רבותינו, שהשבת מקור הברכה לכל השבוע והשטן מנסה למנוע זאת. בבן יהוידע כאן ביאר שניתן להגדיר שהשבת היא אמצע השבוע, בין שלושה ימים שקודם ושלושה ימים שאחריה (שניתן לעשות בהם הבדלה, כי שייכים לשבת הקודמת), היינו שהשבת היא הלב של השבוע.

ואיתא בחת"ס, מה שמביא ברכה לכל השבוע הוא השבת. ודורש את הפסוק "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם" ודורש כך: ששה ימים תעשה מלאכה, למה? כי יום השביעי יהיה לכם, מהיום הזה יש השפעה לכל הימים. ועל כן השטן טורח להביא מחלוקת, כדי לקטוע את השפעת הברכה מהשבת.

וכן מבאר העין אליהו כאן, שכיון ששבת היא השפעת הברכה לכל השבוע, מנסה השטן שייכנסו לשבת במריבה, שהמחלוקת היא היפך הברכה, דלא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום (משנה סוף עוקצין). ומביא מהזוהר שהכועס בשבת עובר על "לא תבערו אש בכל מושבותיכם".

ויש בכך מוסר השכל שבערב שבת ייזהר מאד שלא תהיה מריבה ומחלוקת.

דף נג

היזק שאינו ניכר

לר' יוחנן היזק שאינו ניכר לא שמיא היזק, וכך נפסק. ומה טעם אמרו במזיד חייב, שלא יהיה כל אחד הולך ומטמא טהרותיו של חברו ואומר פטור אני.

החת"ס מקשה, איך באמת ניתן להבין שמן התורה יכול אדם לטמא טהרותיו של חברו ולהזיק לו בהיזק שאינו ניכר, ולא לשלם על כך. ומיישב שאין הפירוש שהתורה התירה את הרצועה, דהרי נתנה כוח לחכמים לתקן תקנות, ובאמת חכמים אסרו זאת וגדרו את הפרצה. ועדיין קשה למה באמת מן התורה אין איסור בדבר.

ומתבאר אצל הרמ"ע מפאנו (מאמר המילואים), ויסודו באריז"ל (שער מאמרי חז"ל מס' ב"ק), שהנזיקין אינם רק נזק לחבירו, נזק הוא ביטוי לכוחות הרע והטומאה בעולם. יש קליפות והן מביאות לכל עניני הנזקין. ארבעה אבות נזיקין, הם כנגד ארבעת הכוחות של הרע המפורטים בתחילת התורה "והארץ היתה תוהו ובוהו וכו'", וכן כנגד ד' מלכויות הרשעה. והגמ' בב"ק מאריכה שיש אבות נזיקין נוספים, ובאמת כל אחד הוא כנגד כוח טומאה המתגלה בעולם.

היזק שאינו ניכר לא מתבטא באיסור דאורייתא, משום שאין ביטוי בעוה"ז לאותו כוח טומאה, הוא מתגלה באופן מופשט וגבוה. הוא שייך לעולמות יותר עליונים.

וביאר הדברים הם על פי המהר"ל שאומר שהתורה שבכתב מגלה רק דברים שניכרים כאן בעוה"ז, ומה שנסתר בעוה"ז גם בתורה הוא נעלם. והפירוש הוא ש"אסתכל באורייתא וברא עלמא", והמערכות מקבילות.

ממילא מתבאר ניטב שנזק שאינו ניכר מתגלה בדברי חכמים,